

Hydrologi og hydraulik omkring vandløb - ikke mindst Haslevgaarde Å

Hydrologi: Læren om vandets kredsløb i naturen
Hydraulik: Læren om vandets strømning

Uggerby Å 1974

Foredrag for Haslevgaarde Ås Vandløbslaug
24. marts 2010

Torben Larsen

Institut for Byggeri og Anlæg, Aalborg Universitet

torben.larsen@civil.aau.dk

Indhold

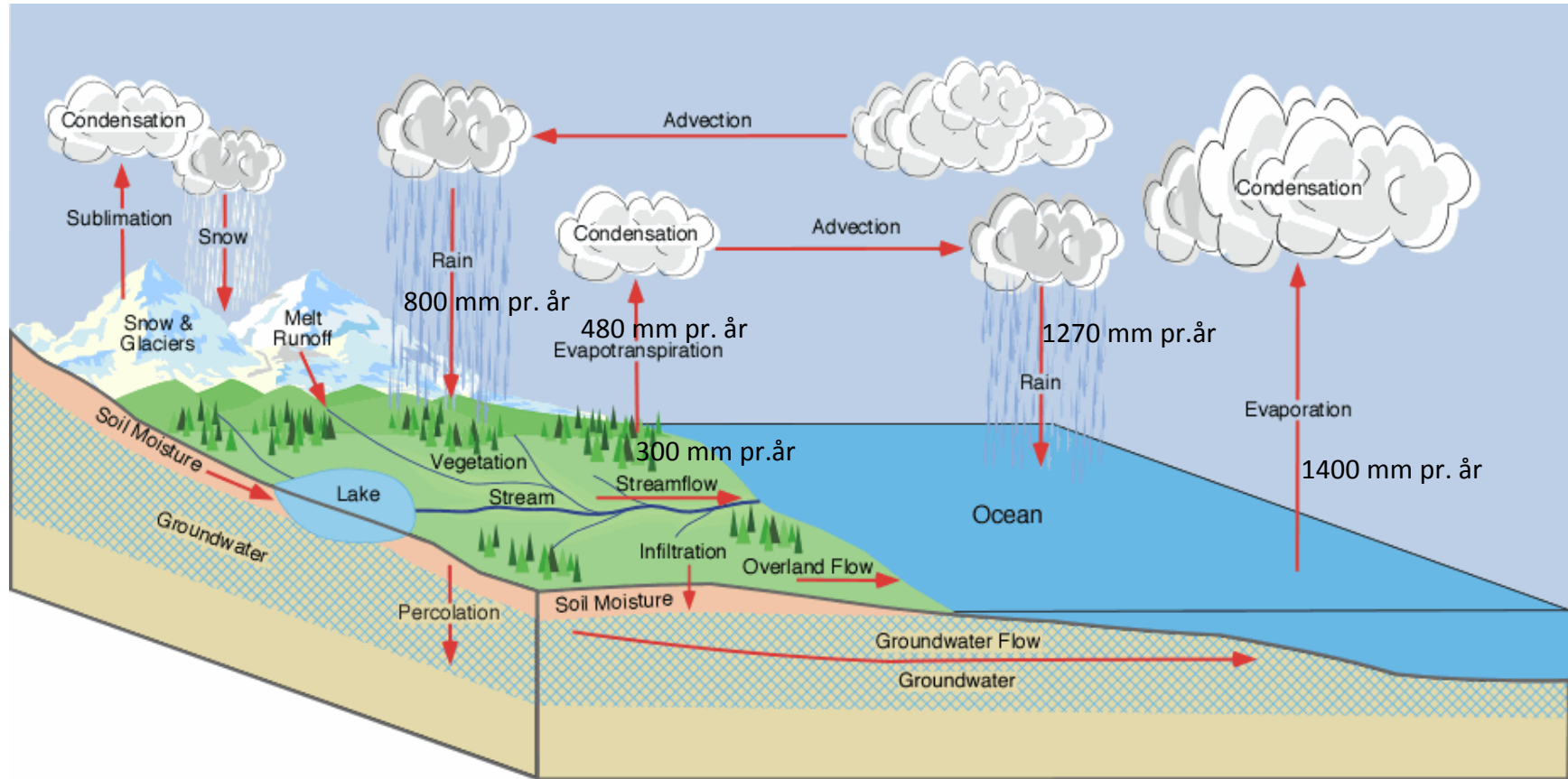

1. Hydrologi - vandets kredsløb
2. Måling af vandføring - Q/H-kurver
3. Opland - specifik afstrømning
4. Strømning i vandløb
5. Grøde
6. Klimaændringer
7. Oversvømmelsesdirektiv

Det hydrologiske kredsløb

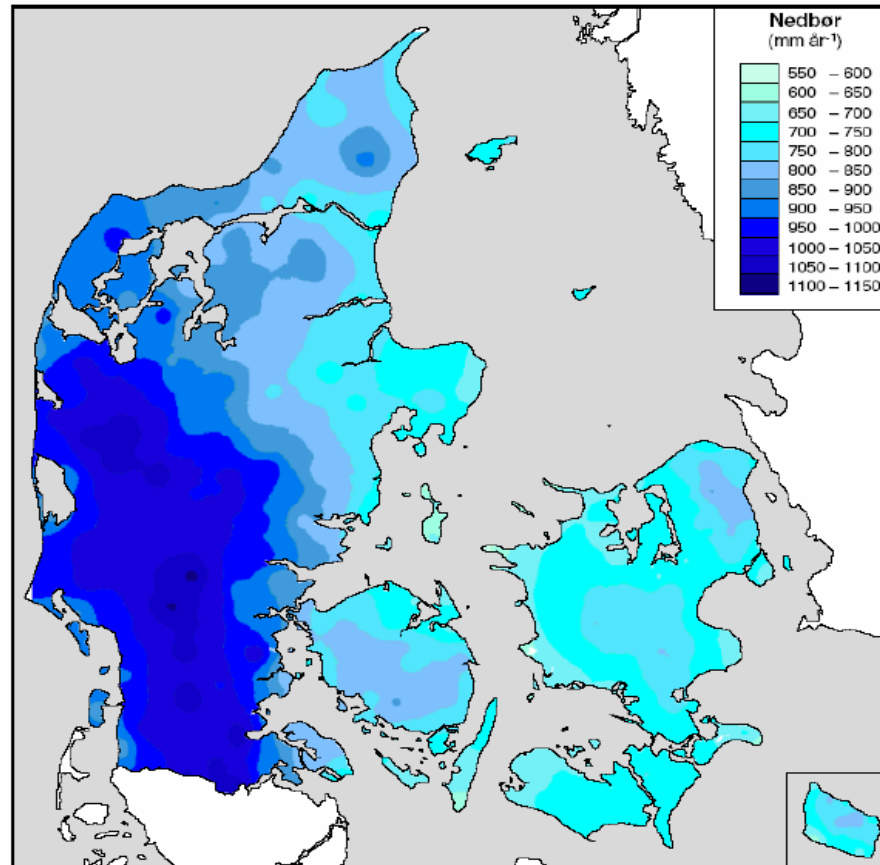
Globale tal på figur

Danmark har næsten den samme vandbalance som det globale gennem snit:
nedbør 7 – 800 mm, fordampning 350 – 400 mm, afstrømning 350 – 450 mm pr. år

Middelnedbør i Danmark

Ca. 25 % mere nedbør i Vestdanmark som i Østdanmark

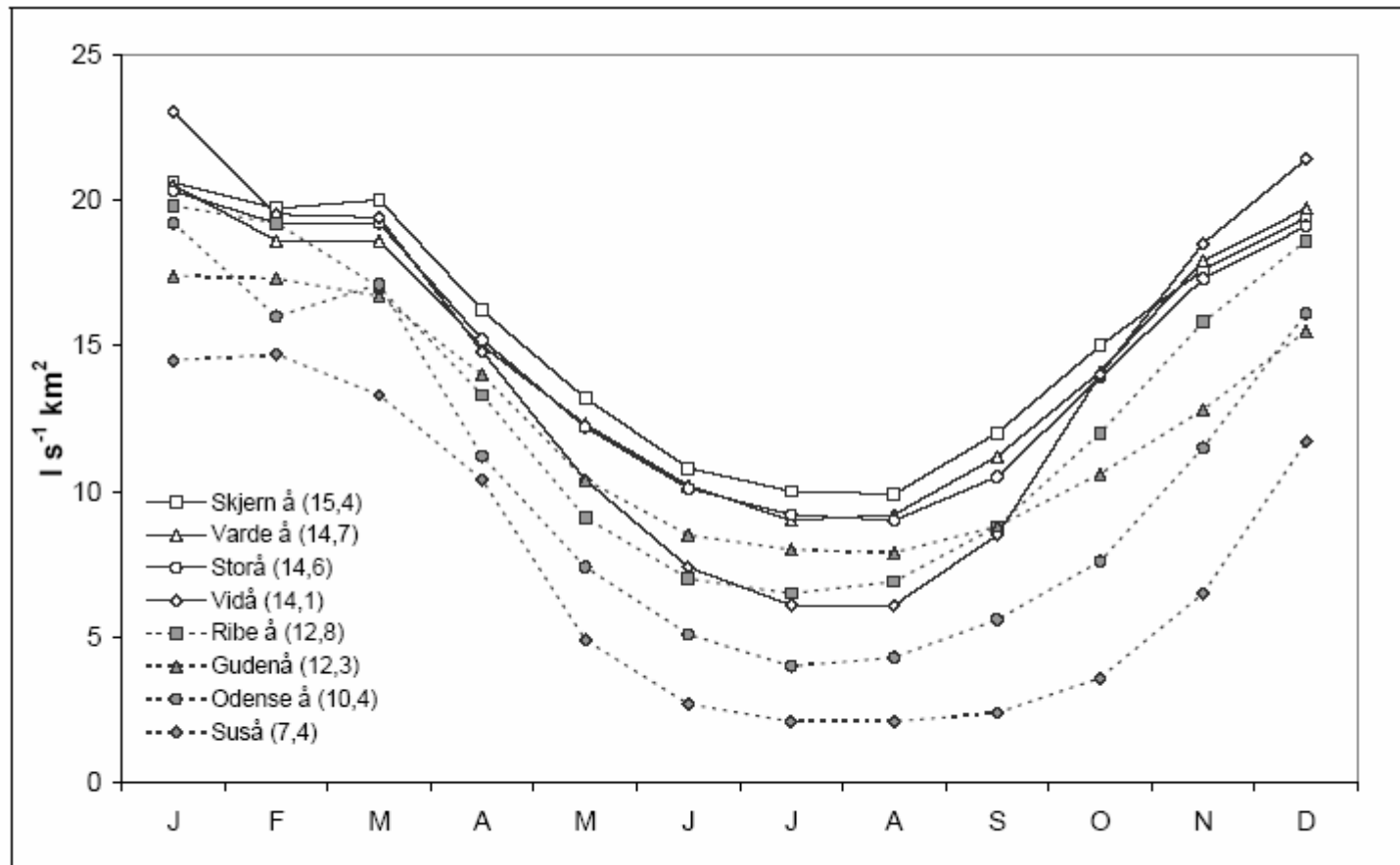

Figur 3.6 Arealfordelingen af nedbør (korrigeret) i mm på årsbasis for perioden 1971-98 (DMU, 1998)

Middelfafstrømning i danske vandløb

areal specifik afstrømning er afstrømning pr. kvadratkilometer

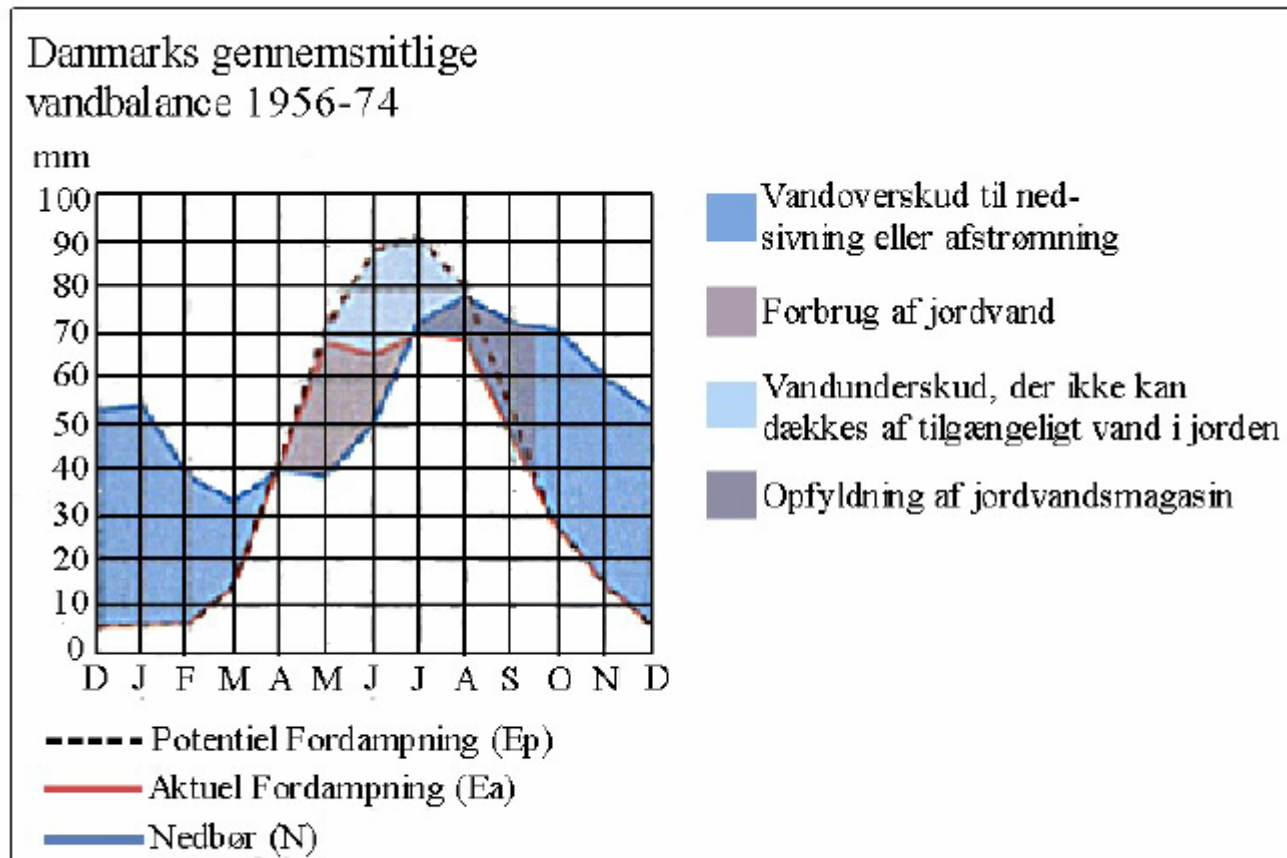
Dobbelt så stor afstrømning i Vestdanmark som i Østdanmark

Figur 8.6 Månedlig middelfafstrømning fra udvalgte danske åer (DMU, 2000).

Danmarks vandbalance over året

april til august underskud; september til marts overskud

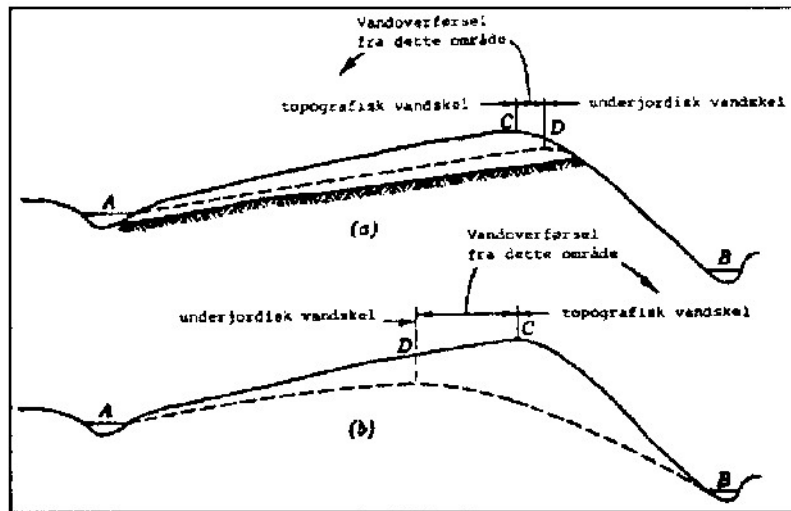
Figur 5.5 Danmarks gennemsnitlige vandbalance 1965-74 (Internetkilde 4).

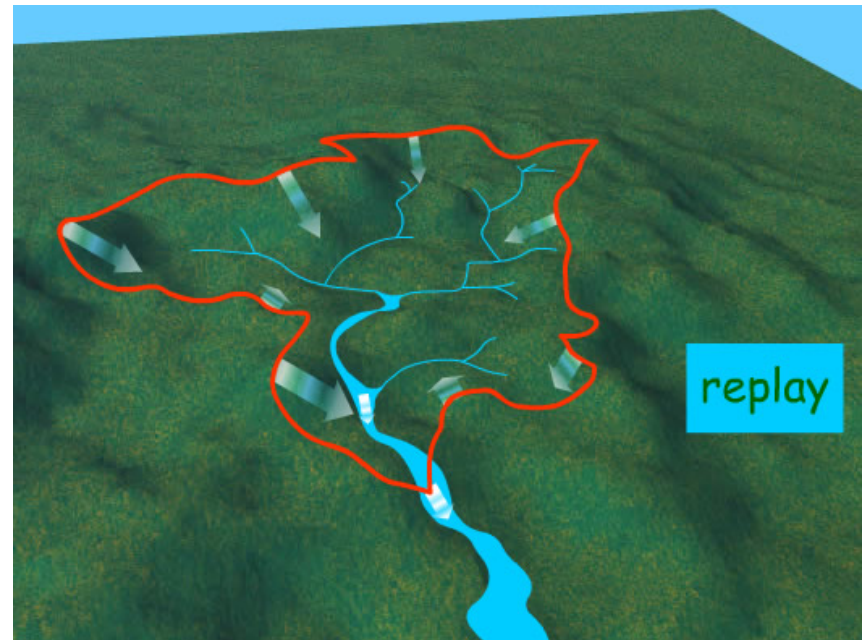
Afstrømningen gøres op for vandløbsoplande

Et opland er det areal hvorfra nedbøren gennem grundvandet søger frem til vandløbet
Oplande afgrænses af vandskel

Vandskel

Vandløbsopland

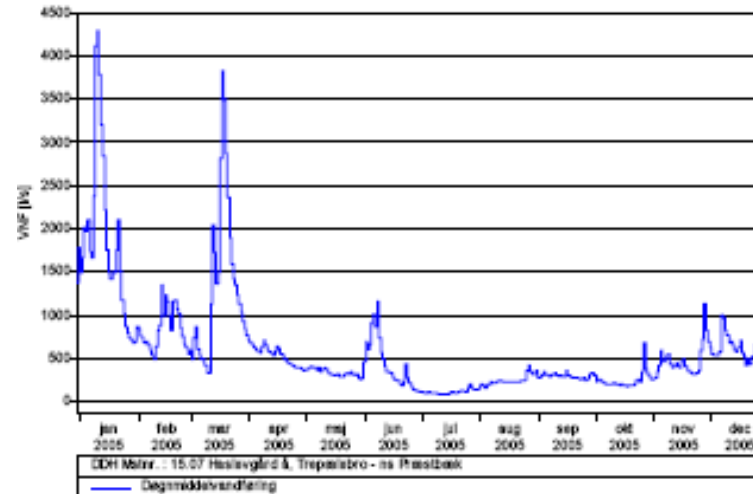
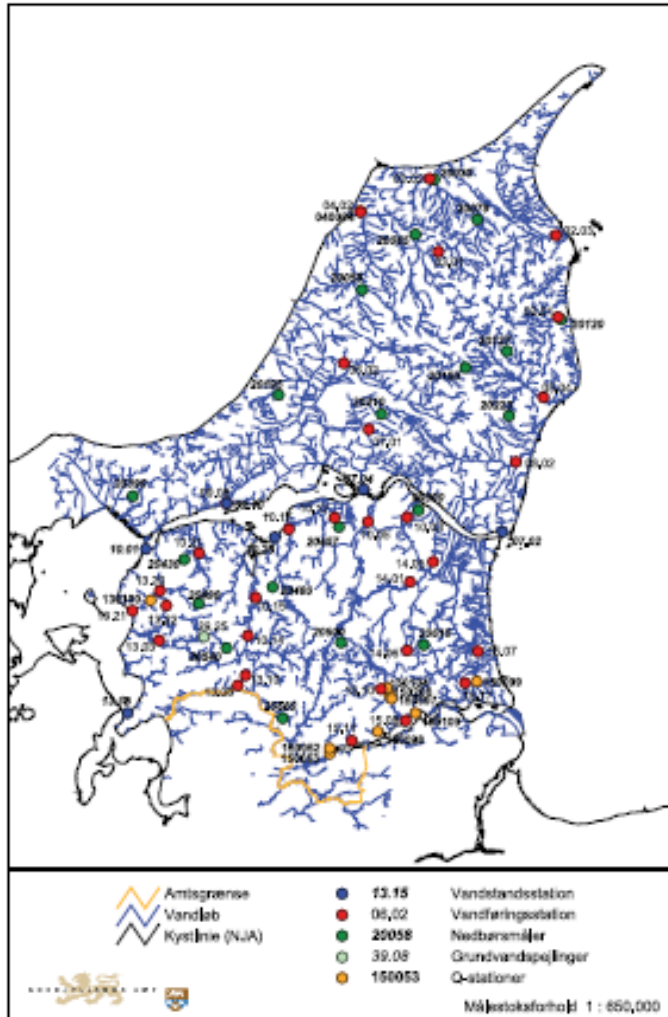

Figur 2.2 Topografisk og underjordisk vandskel.

Normalt taler man om den arealspecifikke afstrømning dvs. enheden er $\text{m}^3/\text{s}/\text{km}^2$

Afstrømning i Haslevgaard Å 2005

målt ved Trepæle bro (0plandsareal 80 km²)

Vandføring Q

Vandstand h

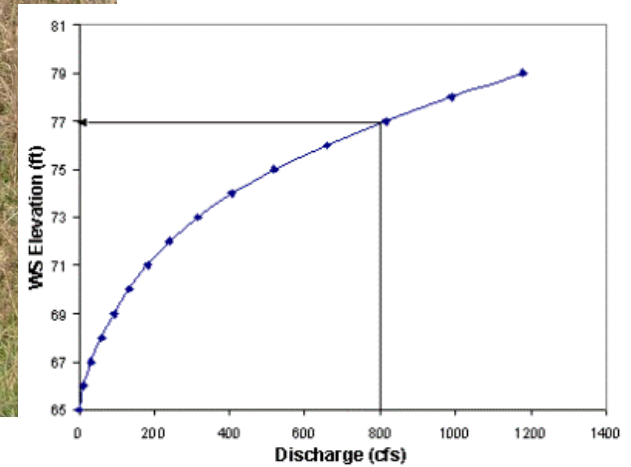
Hvordan måles vandføringen i et vandløb ?

1. Vandføringen måles ikke direkte.
2. Vandstanden måles kontinuert (hvert 10. minut) og omsættes til vandføring via en kurve (Q-h-kurve) der angiver sammenhæng med vandstand og vandføring.
3. Q-h-kurven bestemmes ved at man over et par år en gang om måneden måler både Q og h. Herefter kan Q-h-kurven optegnes

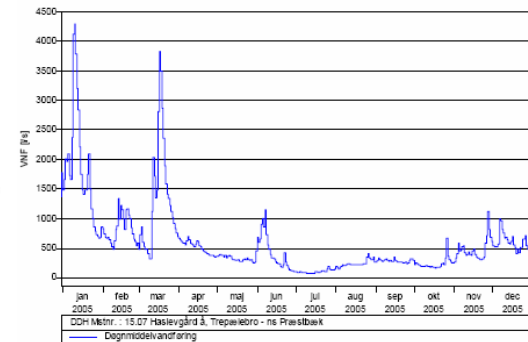
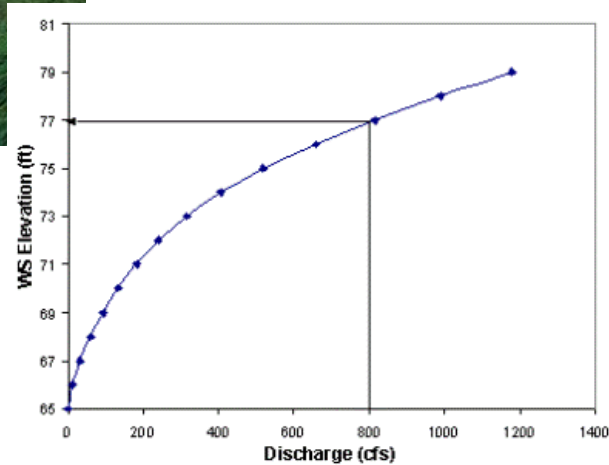
Vandføringsmåling ved i Haslevgaard Å ved Trepælebro 24.4.2009

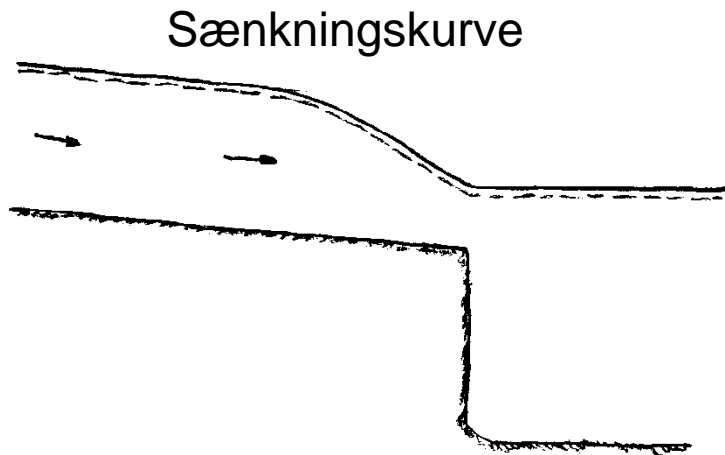
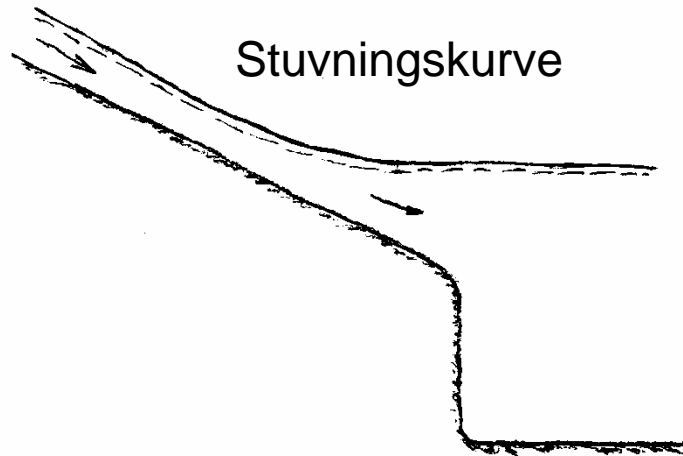
Dette gentages 20 gange

Vandstandsmåler/ Q-h-kurve/Vandføringskurve

Strømninger i vandløb og kanaler

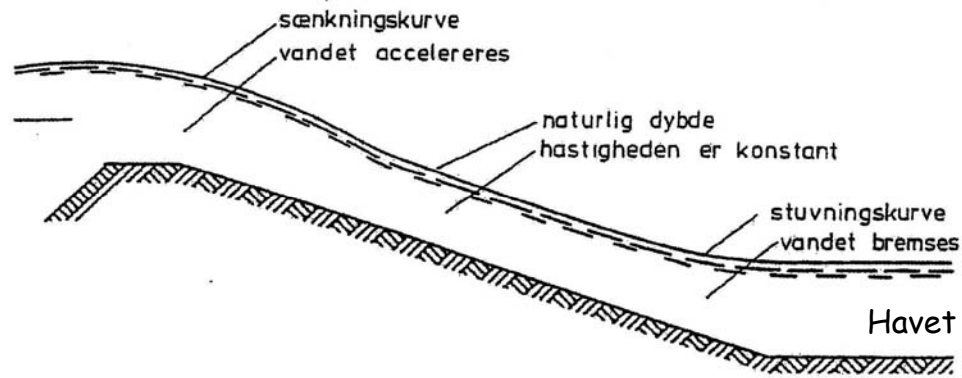
Opstuvning opstrøms ikke nedstrøms

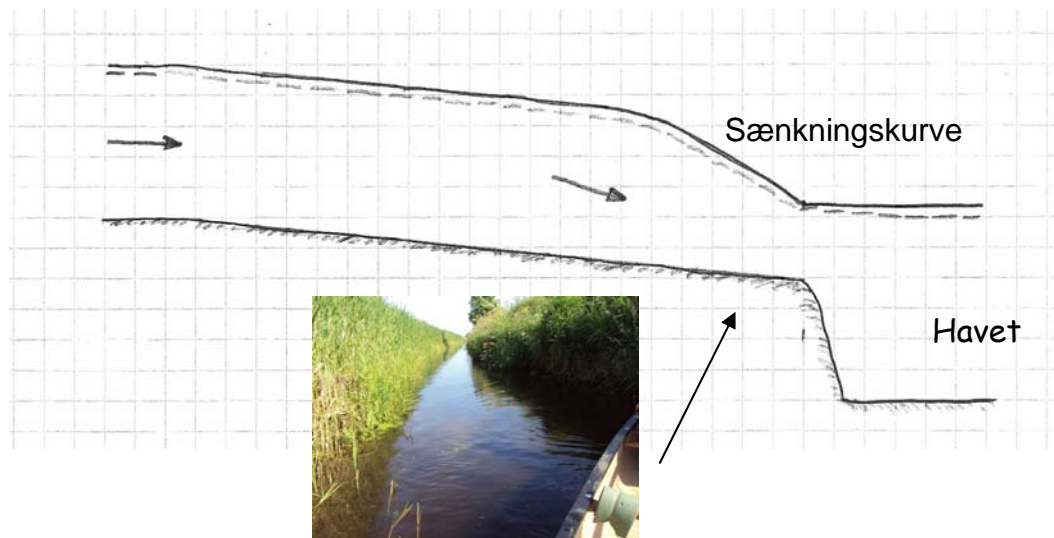
To huskeregler:

1. Vandet løber nedad (efter overfladen)
2. Opstuvningen kommer altid opstrøms

Et vigtigt begreb: Naturlig dybde

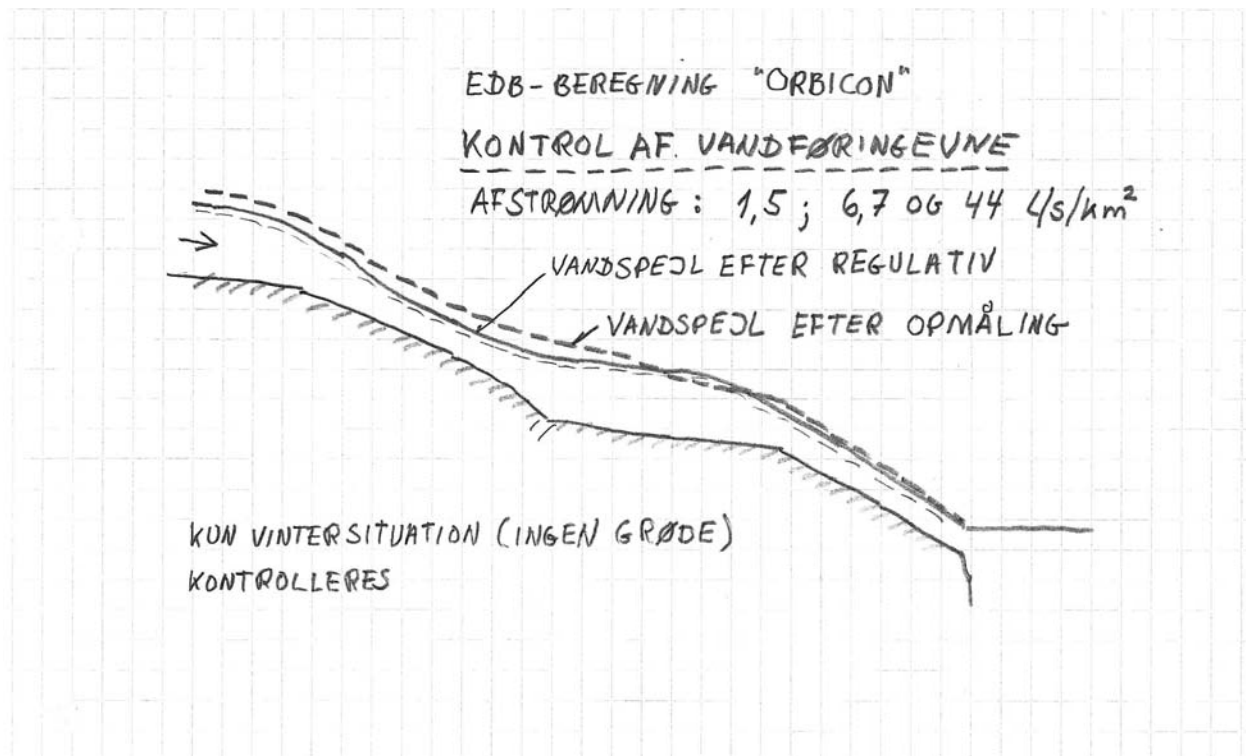
De fleste vandløb

Haslevgaard Å

Edb-beregning til kontrol af vandføringsevne udføres af fa. Orbion (tidligere Hedeselskabet) for kommunen

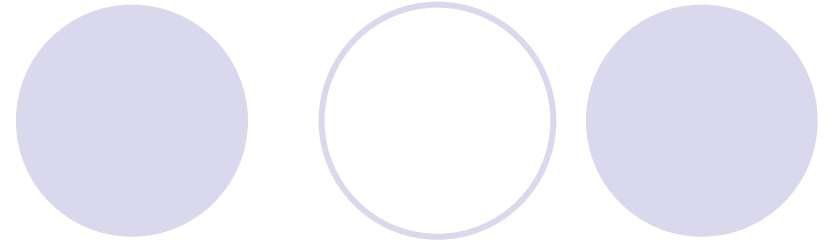

Grøde - det store diskussionspunkt

Strømrende

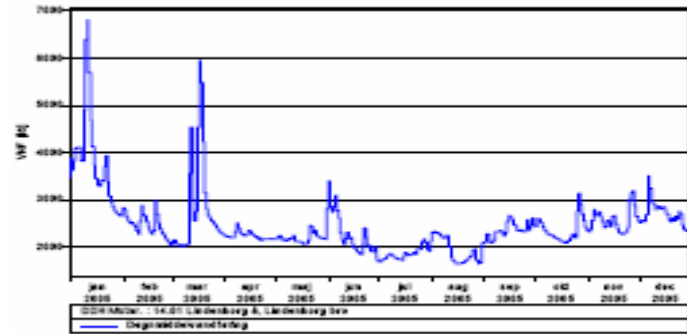
Grødeskæring

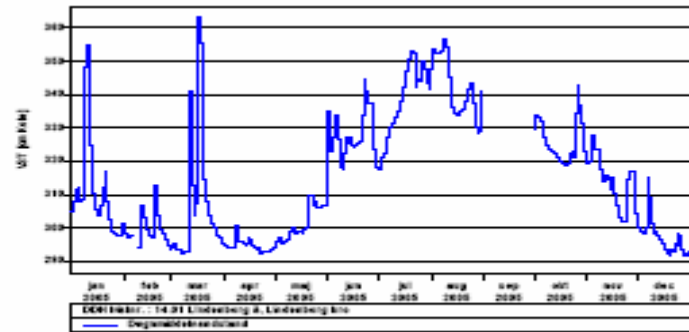
Mejekurv

Grøde forhøjer vandstanden om sommeren

Q

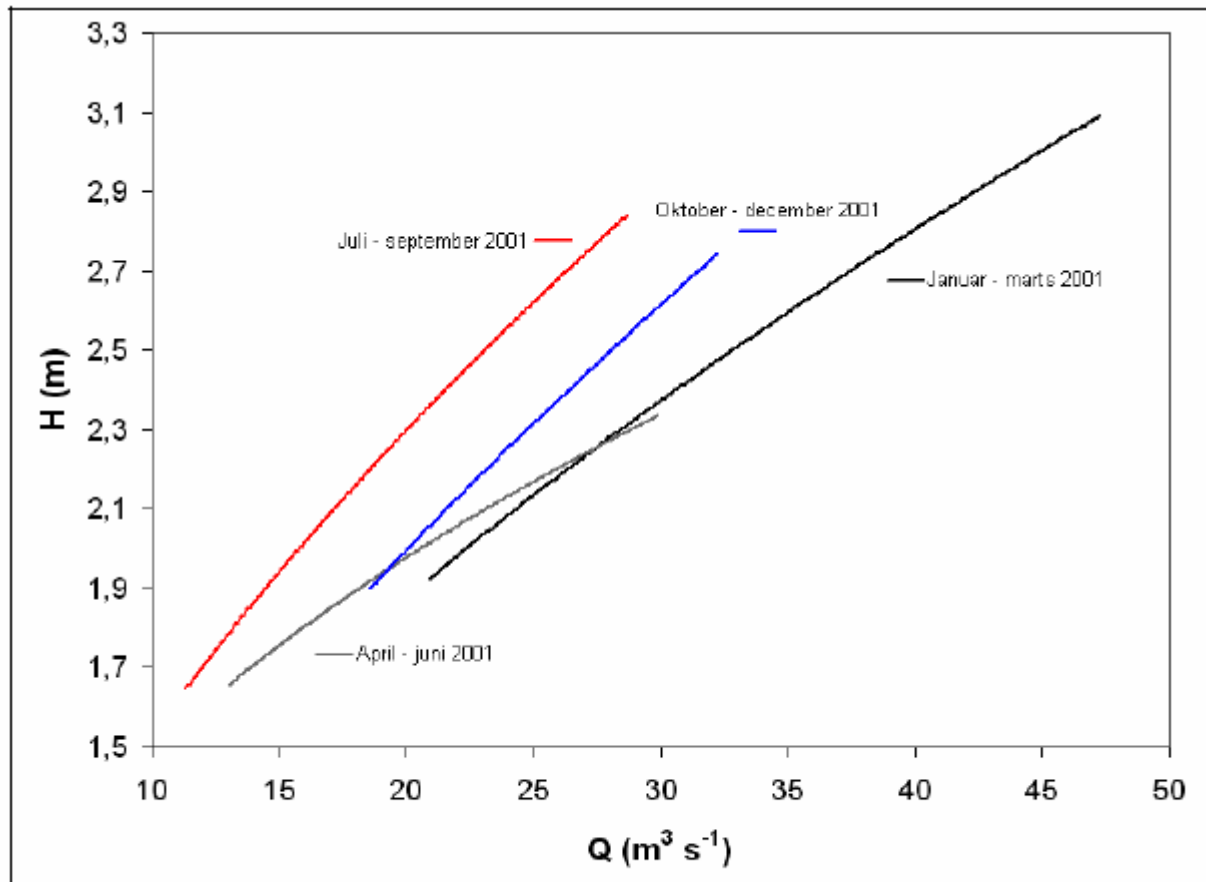
h

Lindenberg Å ved Lindenberg Bro 2005

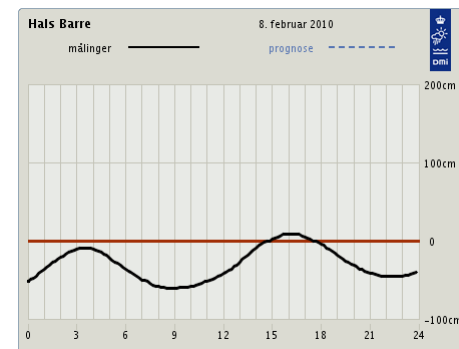
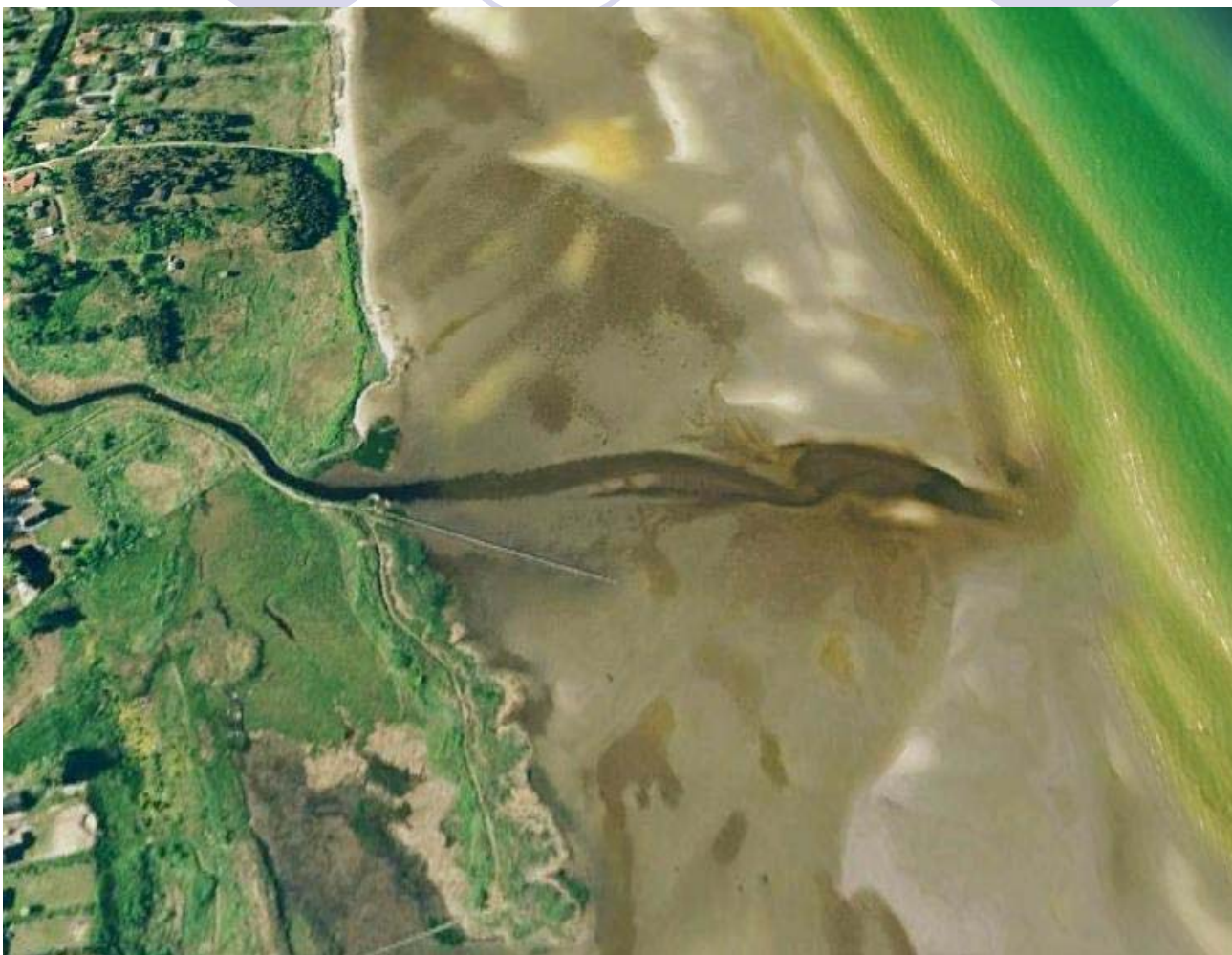
Q-h-kurver

Stor forskel på sommer og vinter på grund af grøde

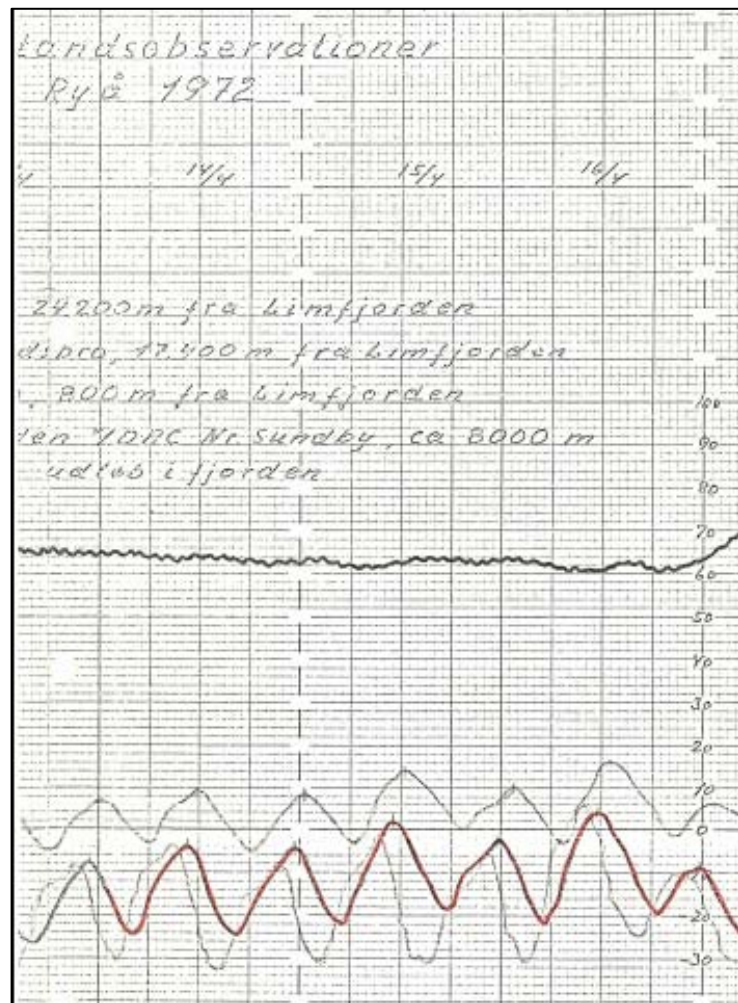

Figur 8.14 QH-kurver for Gudenåen ved Ulstrup Bro, hvor året er opdelt i fire lige store perioder (Internethkilde 8).

Haslevgaard Ås udmundningen til Kattegat

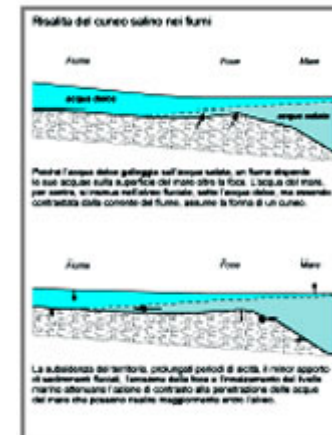
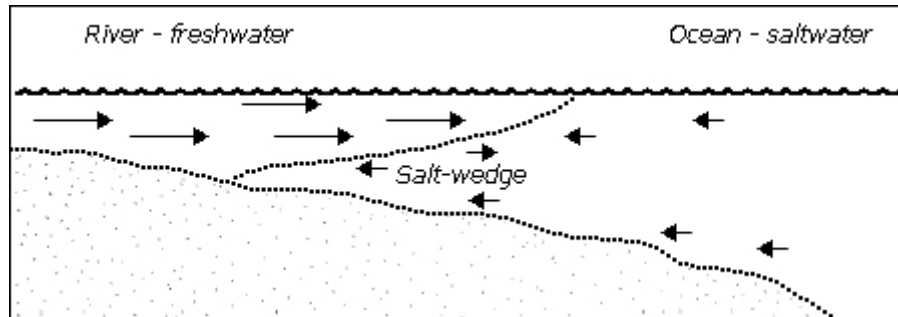

Tidevand ved Aabybro - 17,4 km fra munding

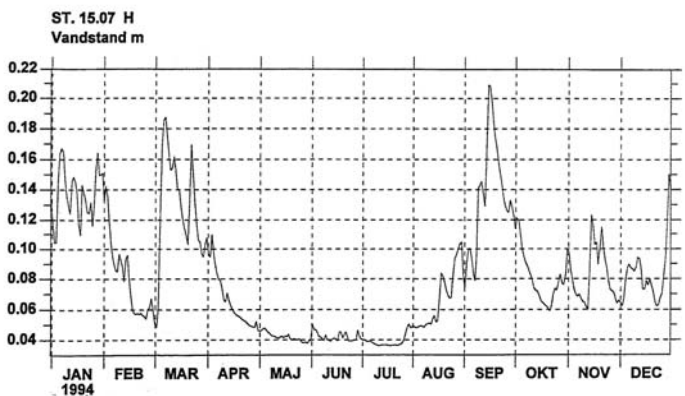
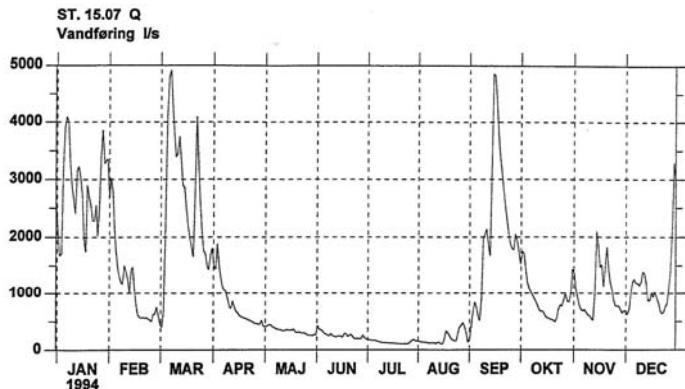

Saltvandindtrængning - saltvandskile

Hvordan karakteriserer vi de store hændelser af vandføring

Q Definition af **gentagelsesperiode** for en hændelse

Den gennemsnitlige tidsafstand mellem at en hændelse indtræffer

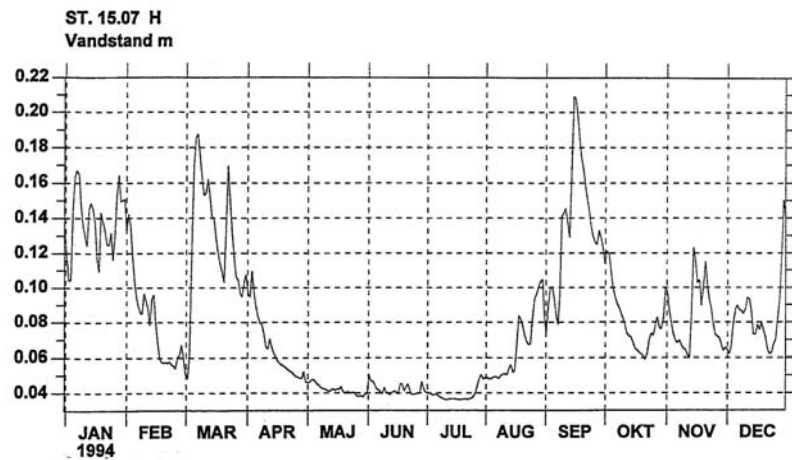
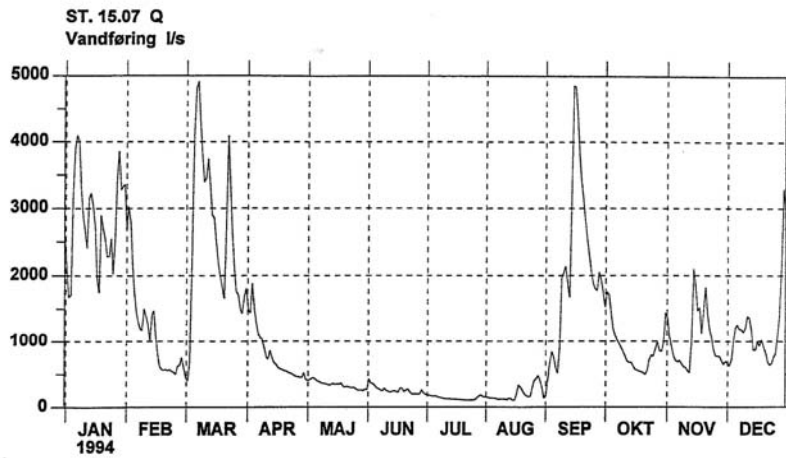
For eksempel

at en given vandføring overskrides

eller

at en lokalitet oversvømmes

h (læg mærke til hvor lidt vandstanden varierer her)

Hvordan beregnes gentagelsesperioden?

For eksempel er vandføringen i et vandløb er målt over 24 år

Der opstilles en liste med den maksimale vandføring for hvert år

Listen rangordnes dvs. tallene stilles op efter størrelse

For nummer et på listen er gentagelsesperioden 24 år

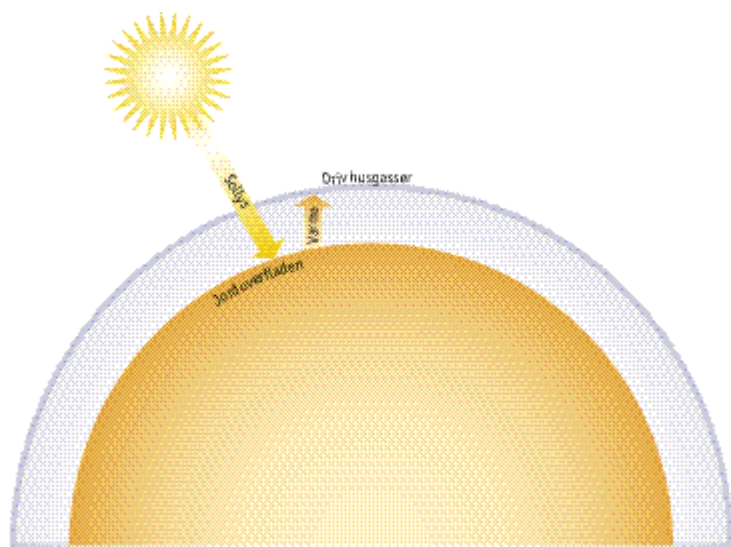
For nummer 2 er gentagelsesperioden $24/2 = 12$ år

For nummer 3 er gentagelsesperioden $24/3 = 8$ år

osv

og nu lidt om klimacændringer

Den globale opvarmning - drivhuseffekten

Indstråling af synligt lys fra solen passerer uhindret ind til Jorden
Udstråling af langbølget varmestråling hindres delvis af
vanddamp, CO_2 , metan, mv.

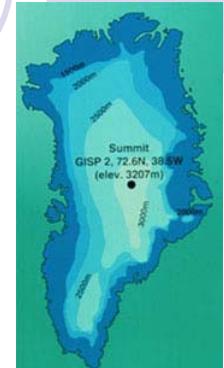
Uden drivhuseffekten ville Jordens temperatur være 25 - 35 grader
lavere. Dvs. vi ville have permanent istid.

Vi står i en hårfin balance:

Indstråling 380 Watt/m^2 udstråling ca. $+ 1,5 \text{ Watt/m}^2$ mindre pt.

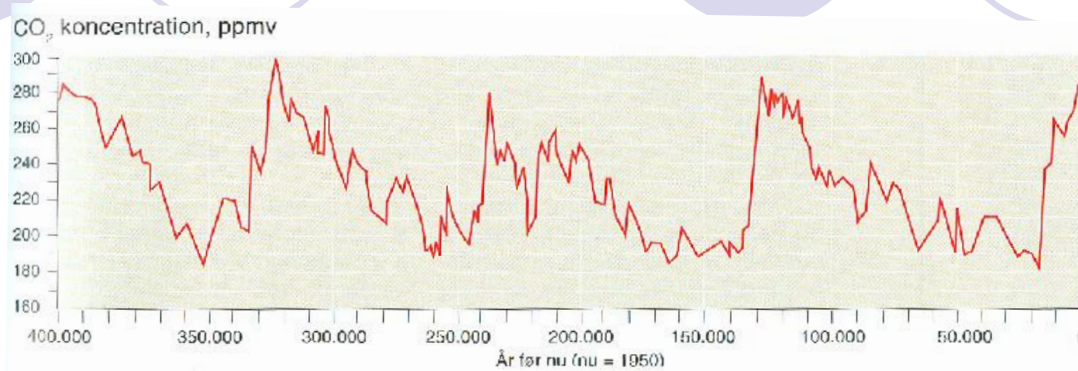
Istider kommer og går

Hvis al is på Antarktis og i Grønland smelter stiger vandstanden 70 m

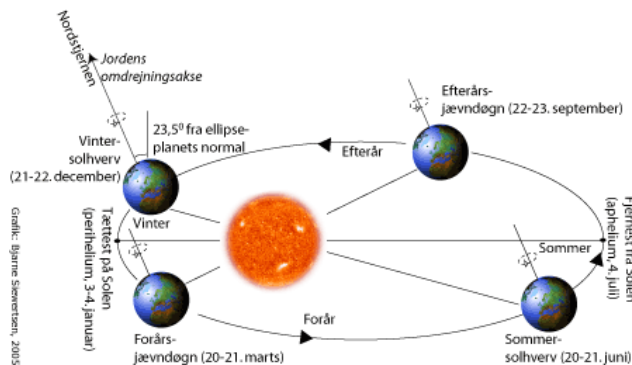
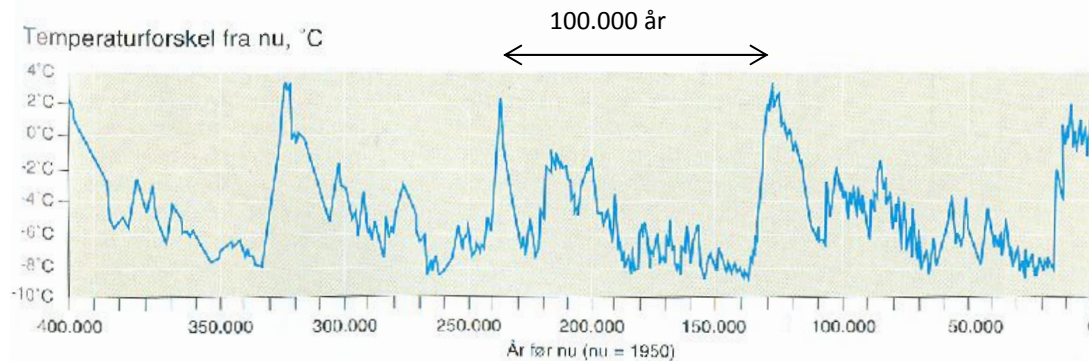

Målt i borekerner
På Grønland

CO₂

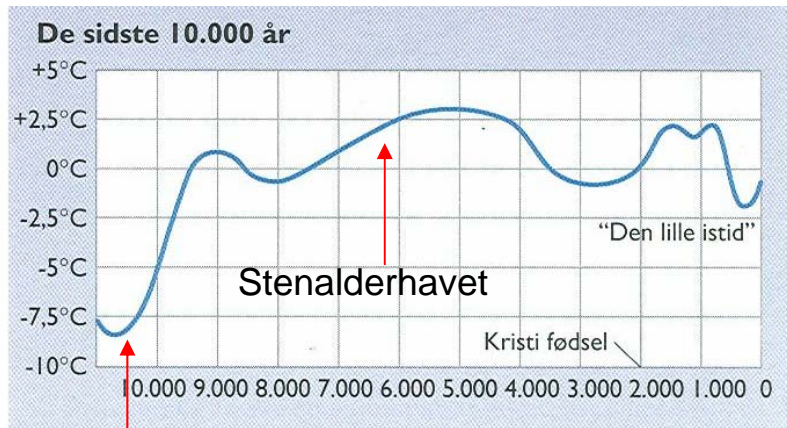
Temperatur

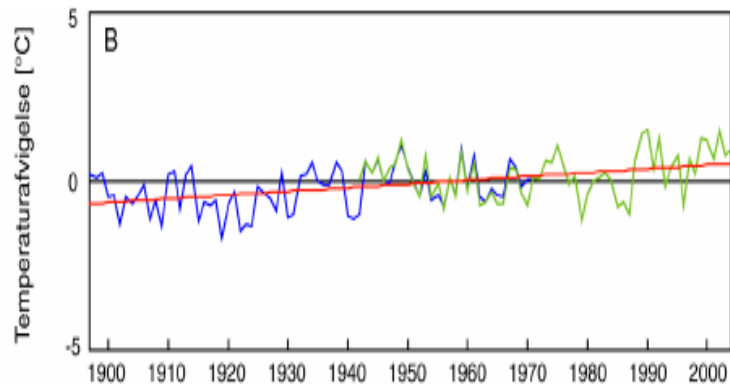
Forklaringen på istiderne findes i variationer i Jordens bane omkring Solen

4 interessante temperaturkurver

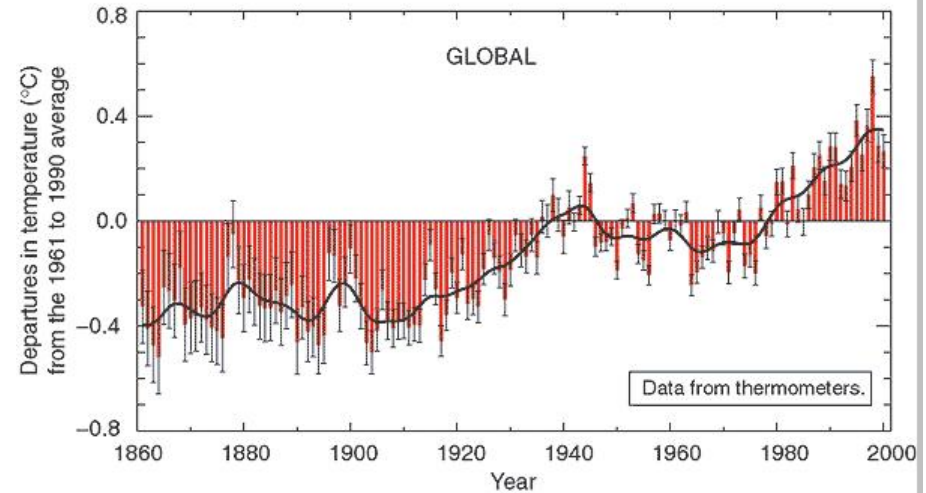
Istiden sluttede

Limfjordens temperatur er steget 1,1 grad på 100 år

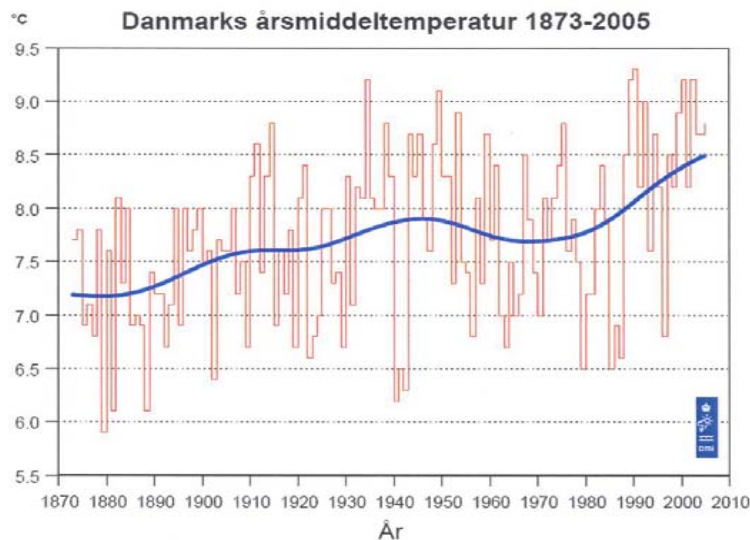
Temperaturen på Jorden er steget knap 1 grad på 100 år

(a) the past 140 years

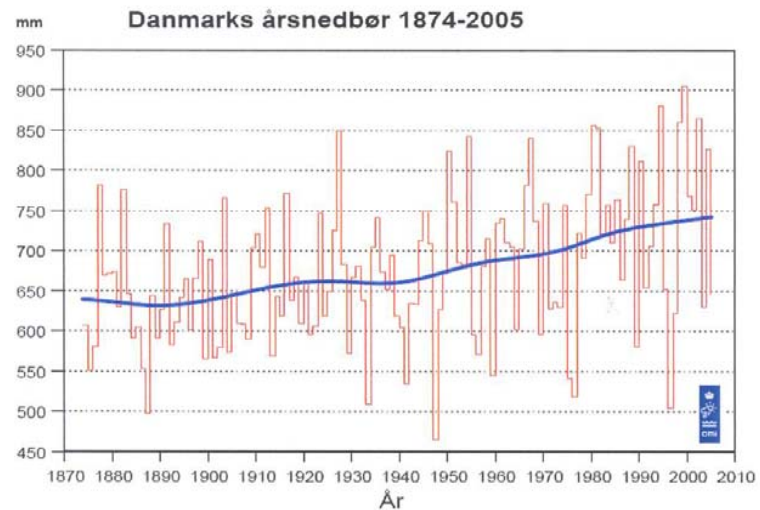

Det endelige bevis på klimaændringerne

Signifikante ændringer i Danmark de seneste 130 år

Temperaturen er steget med 1,0 -1,5 grader C.

Nedbøren er vokset med ca. 15 %

Sammenfatning af

klimacændringerne

Følgende forhold steget de seneste 100 år og vil stige yderligere:

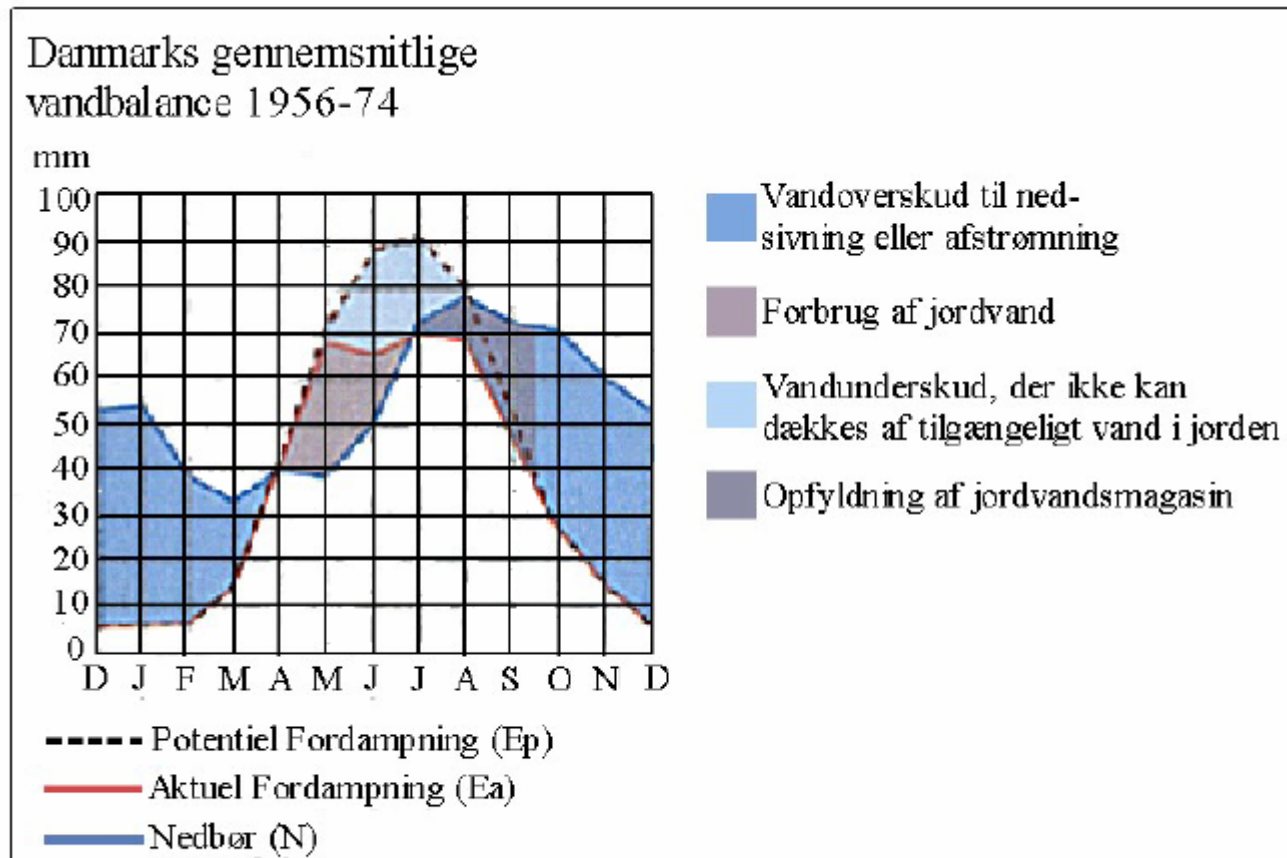
- Gennemsnitstemperaturen
- Nedbøren (især vinter)
- Grundvandstand (især vinter)
- Afstrømning i vandløb (især vinter)
- Vandspejlet i havet
- Hyppigheden af storme og stormfloder
- Plus en række detaljer

Det er allerede vedtaget at kloaksystemerne skal dimensioneres for 20 - 30 % kraftigere regn

Danmarks vandbalance over året

april til august underskud; september til marts overskud

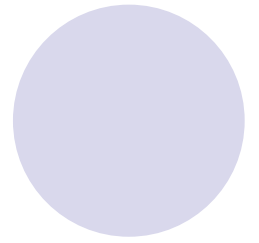
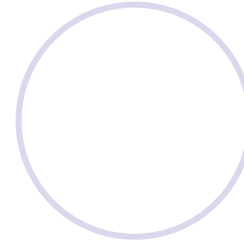
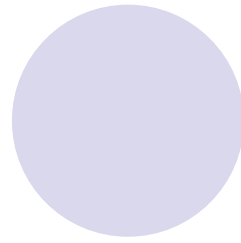
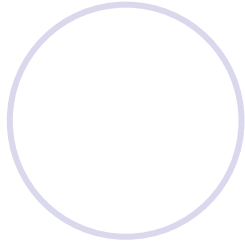
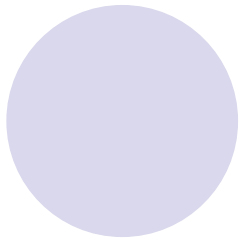
Figur 5.5 Danmarks gennemsnitlige vandbalance 1965-74 (Internetkilde 4).

EUs oversvømmelsesdirektiv

2007

1. Lov om oversvømmelser er nylig vedtaget
2. Loven administreres af Miljøministeriet via de regionale
3. Miljøcentre
4. Der skal udarbejdes oversvømmelsesrisikoplaner
5. Der bliver udarbejdet kort over gentagelsesperioder for oversvømmelse

- det var så sidste slide